

Česko - země nekvalifikovaných?

- CZ24 News | 27. září 2019

Veronika Sušová-Salminen píše o tom, proč je největším problémem Česka chronická nekvalifikovanost politické třídy.

Minulý týden se čtenář českých novin mohl dozvědět, že Česká republika podle žebříčku společnosti Deloitte předešla v kvalitě života Spojené státy, a to o dvě příčky. Naše noviny, snad už v předehře k oslavám 30 let Listopadu, tomu věnovaly patřičnou pozornost. Vlastní žebříček nese název „Index společenského pokroku“ a má měřit kvalitu lidského života nezávisle na bohatství (sic!). Spojené státy jsou na 26. a Česko 24. místě hodnocení. Otevírat šampaňské je ale předčasné. Před dvěma lety, v roce 2017, byla Česká republika na 22. místě téhož hodnocení a USA na 18. místě. Takže se dá konstatovat, že jsme USA předešli tak, že jsme se spolu s nimi v hodnocení propadli. Jistě, Česko jako evropská země na semiperiferii současného systému (i díky sociálnímu pokroku v době socialistické modernizace a díky dědictví ČSR) stále zůstává na relativně vysoké úrovni, o které si jiní mohou nechat bohužel jen zdát. Ovšem na onom předhánění zdola je cosi typického – tedy kromě toho, že se vydává za „úspěch“.

Shodou okolností byla média minulý týden plná i jiných zajímavých zpráv. Pozornosti by neměl uniknout rozsáhlý materiál ČMKOS o českých mzdách, na kterém pracoval tým renomovaných ekonomů. Bližší pohled do studie je podle mého velmi důležitý, nejen pro její analytickou část, ale i proto, že nabízí celou sadu řešení pro českou ekonomiku. Bohužel je ale materiál především smutným hodnocením českého hospodářského modelu „levné práce“ po roce 1989. V kapitole o konvergenci – v tomto případě mzdové – se čtenář dočte poměrně jasně, že za současných podmínek se nedá očekávat, že by se české platy někdy v blízkém čase přiblížily těm na západ od nás. Jedině snad ve světě, kde se za úspěch považuje konvergence zdola, tedy propadání se vyspělých zemí (a v případě EU jejího jižního křídla) na naši úroveň.

Veřejnoprávní Český rozhlas od minulého týdne na pokračování vysílá docela zajímavou (i když neúplnou) sondu do sociální struktury české společnosti. Výzkum zjistil, že česká společnost se dělí na celkem 6 tříd, z nichž nejméně dvě mají ekonomicky i sociálně slabé postavení – má se jednat o celkem 39,4 % lidí v ČR. Další čtyři třídy dělí sociální a ekonomický kapitál ve vztahu k majetku a příjmům na dvě skupiny. Do skupiny s nadprůměrnými příjmy a nadprůměrným majetkem patří asi 36,5 % lidí (zajištěná střední třída a tradiční pracující třída), zatímco 23,7 % lidí se liší v korelaci velikosti příjmu a velikosti majetku (nastupující kosmopolitní třída má nadprůměrné příjmy a malý majek, třída místních vazeb pak nadprůměrný majetek a nízké příjmy). Výzkum tak ukázal, že dvě skupiny (složené ze 4 tříd) – obě kolem 40 % lidí – se výrazně liší v ekonomickém i sociálním ohledu. Zde si můžeme pomoci metaforou „výherců“ a „poražených“. Je to samozřejmě otázka „vkusu“, ale fakt, že je v Česku nejméně 40 % lidí, kterým se prostě a jednoduše nežije dobře, je docela závažný.

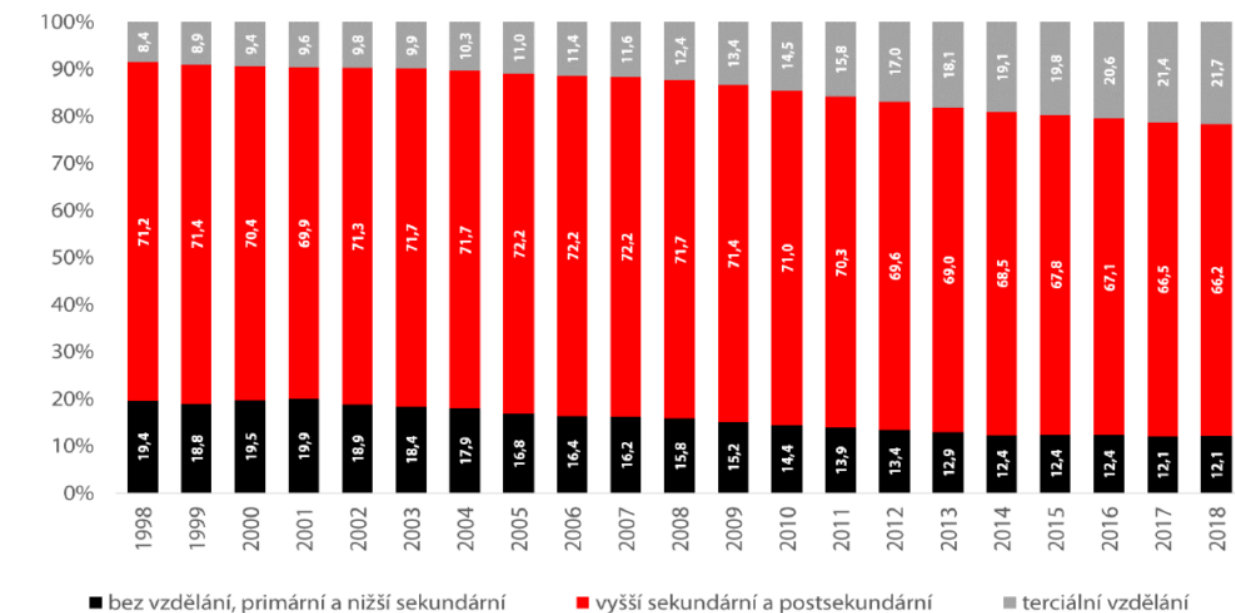
Typ	Třída	Složení kapitálů – co je pro ni typické	Jak je velká
Vyšší střední	Zajištěná střední třída	Vysoký příjem a majetek, ale jen mírně nadprůměrný sociální kapitál (kontakty, pomoc v okolí), kulturní kapitál a nové typy kompetencí (jazyky, počítače)	22,1 %
	Nastupující kosmopolitní třída	Vysoký či nadprůměrný příjem, ale omezený majetek. Vysoký sociální kapitál, kulturní kapitál a nové typy kompetencí	11,9 %
Nižší střední	Tradiční pracující třída	Nadprůměrný příjem a majetek, ale velmi nízký sociální, kulturní kapitál i nové typy kompetencí	14,4 %
	Třída místních vazeb	Nadprůměrný majetek a sociální kapitál (kontakty, pomoc v okolí), ale nižší příjmy a kulturní kapitál a nové typy kompetencí	11,8 %
	Ohrožená třída	Solidní sociální, kulturní i lidský kapitál (nové kompetence), ale velmi nízký majetek a příjmy	22,2 %
Nižší	Strádající třída	Velmi nízký příjem, majetek a zároveň malý sociální kapitál a nové typy kompetencí	17,6 %

Výzkum je ovšem docela zajímavý i z hlediska struktury kompetencí, přestože lze pochybovat, zda ony nové kompetence jdou dost do hloubky z hlediska posouzení kvalifikace (znalost angličtiny a dalšího světového jazyka, sebevědomá práce s počítačem a internetem). Nové kompetence má dle výzkumu většina společnosti, celkem 76,2 % lidí, ale 22,2 % z nich patří do ohrožené třídy s nízkými příjmy a majetkem, takže pro těchto 22,2 % lidí nejsou nové kompetence pilířem zajištěného postavení ve společnosti. Není to překvapivé: jedná se o celosvětový trend, ve kterém prekariát (tomuto pojmu se výzkum vyhnul) často tvoří i lidé s kompetencemi a vzděláním, které přesahuje takto obecně definované nové kompetence – jde často o specializované vzdělání, pro které je znalost jazyka a práce s počítačem jen výchozí podmínkou, ne podstatou práce. Trh pro ně nemá místo, nepotřebuje je anebo je nedokáže odpovídajícím způsobem ocenit. Česko je, zdá se, v této otázce na špici.

Podle poslední statistiky Ministerstva práce a sociálních věcí byla v srpnu 2019 struktura volných pracovních míst následující. Naprostá většina, přes 232 tisíc volných pracovních míst mělo požadavek základního vzdělání a zhruba 11 tisíc nevyžadovalo ani základní vzdělání. Na druhé straně pro vysokoškoláky bylo dispozici cca 7 tisíc pracovních míst, pro lidi s maturitou něco kolem 2,5 tisíce míst a pro vyučené pak zhruba 50 tisíc míst. Z toho vyplývá, že hnacím motorem poptávky po pracovních místech v ČR je *nekvalifikovaná práce*. Tohle je brutální portrét českého modelu tváří tvář nastupující automatizaci. Navíc je to struktura nabídky práce, která **neodpovídá vzdělanostní struktuře země** – dokonce se s ní naprosto míjí. Otázka tak zní, kam jsme se to dostali a proč? (Odpověď najdete mimo jiné v materiálu ČMKOS, je celkem vyčerpávající.)

Vzdělanostní skladba české populace

Graf č. 21: Populace České republiky ve věku 15–64 let podle vzdělání

Pramen: Eurostat (19. 5. 2019).

Vzdělanostní skladba podle studie ČMKOS

Výzkum ekonoma Roberta Atkinsona již v roce 2017 ukázal na další český paradox. Česko je podle něj spolu se Slovinskem s ohledem na úroveň mezd v rámci EU na špičce přechodu k automatizované práci (tj. navzdory nízkým nákladům na práci se zde relativně rychle automatizuje). I když se ve světovém srovnání jedná o číslo spíše skromné (25 % nad očekávanou úrovní), studie konzultační agentury McKinsey & Co. k tomu píše, že „Tyto země budou potřebovat pomoc pro pracovníky bez práce a měly by se vyhnout chybám Západu, i když automatizace zvýší růst produktivity a kvality výroby.“ (Ohledně stavu české produktivity znovu doporučuji zmíněnou studii odborů). Jinak řečeno, setkává se tu trend budoucnosti, který už se v Česku (a rychleji, než by se předpokládalo) projevuje, se současnou situací, jejíž neudržitelnost je tak do nebe volající – česká ekonomika potřebuje třicet let od začátku transformace především nekvalifikovanou práci! Vztah mezi nekvalifikovanou prací a robotizací sice není přímočarý, stejně jako vztah mezi nezaměstnaností a robotizací, ale přesto se jedná o dost zásadní informaci do budoucna (a diagnózu současnosti).

Odhady budoucnosti jsou jistě jen odhady trendů, nicméně jeden z nich (už zmiňovaná studie McKinsey pro *Foreign Affairs*) hovoří (mimořádně s řadou průsečíků se studií ČMKOS, což jen podtrhuje její znalost světových trendů a validitu) o tom, že novou kapitolou globalizace budou inovace (čím zelenější tím lepší, dodávám já), digitální technologie a služby, a že země, které mají kvalifikovanou pracovní sílu, silnou ochranu intelektuálního vlastnictví, lukrativní spotřební trhy a silné vysokotechnologické firmy, budou z tohoto vývoje profitovat. Ostatní ne. Zatím se zdá, že Česko bude patřit k těm ostatním. Ne snad proto, že by vůbec nemělo kvalifikované pracovníky a mělo nulový potenciál (a nástroje) k úspěšné adaptaci, ale hlavně proto, že má už jako pravidlo vládnoucí elity (či v intencích Rozhlasového výzkumu politickou třídu), které pro zemi dlouhodobě volí špatné strategie, a tak plýtvají potenciálem české společnosti. Totální nekvalifikovanost české politické třídy je tak problémem země a její budoucnosti. A pořádným.